

Dr. TÓTH FERENC:

KIK IGÉNYLIK A FÖLDTULAJDONT ?

/A Földnyilvántartás néhány gondja./

A címben feltett kérdésre - a Csongrád megyében dolgozó földhivatalok tapasztalatai alapján - a válasz eléggé egyszerű. Elsősorban, néhány kivételtől eltekintve azok, akik jelenleg nem tsz. tagok, vagy tsz. nyugdíjasok, akiknek valamikor /1967 után/ megváltották a földjét, akik valamilyen módon elhagyták vagy elkobozták tőlük, vagy földrendezésbe esett, de eddig nem ösztönözte őket valódi érdek arra sem, hogy megkeressék hol kaptak esetleg helyette csereföldet, milyen minőségű az, stb. Az a tény, hogy az elhagyott és elkobzott földek államosításra kerültek, azok további sorsa /az 50-es évek "hagyatéka"/ nem követhető névszerint. Talán nem felesleges arra emlékeztetni, hogy a földosztást követően - akkor a háborus károk miatt - nem tudtak, vagy nem is akartak/?/ olyan közgazdasági környezetet teremteni a parasztságnak, hogy a föld tisztességes megélhetést nyújtson számára. A cél az volt, hogy teljesen felszámolni a föld magántulajdonát, és állami, szövetkezeti földtulajdonon alapuló nagyüzemek /csak nagyüzemek!/ termeljék meg a szükséges élelmiszereket, könnyűipari alapanyagokat. Ennek megfelelően jogszabályokkal fokozatosan korlátozták /én úgy mondanám, hogy sorvasztották!/ a földmagántulajdont. "Sikerült" is olyan intézkedéseket hozni, mint pl. az adó, a beszolgáltatás, a felvásárlási árak mesterséges leszorítása, a föld /nemzeti kincs létére/ értékének, árának "elfeledtetése" stb. Ezek azt eredményezték, hogy a 40 év alatt nem született olyan intézkedés, amely a magántulajdonosok számára segített volna a föld megműveléséhez szükséges eszközök megszerzésében, de még gyártatásában

sem! Nem akarom ezzel azt mondani, hogy ilyen közgazdasági környezet miatt minden parasztgazda önként vitte be földjét és eszközeit a tsz.-ekbe, mert ez nem így volt, sőt! ... Ma már nem olyan, hanem jóval magasabb hatékonyságú eszközökre /gépek, berendezések/ lenne szükség. Versenyképes csak így lehetne, a mai generáció csak így maradna szívesen a falun.

Attól félek, hogy sok tisztességes paraszt ember sem mérlegeli teljes higgadtsággal a jelenlegi helyzetet, inkább csak régi fájdalmuk diktálta "indulatból" kéri vissza a földtulajdonukat.

Természetesen vannak akik azért, mert gazdálkodni akarnak, földművelésből kívánnak megélni, talán jobban, mint eddig. Ők azok, akik tőkével /pénzzel/ rendelkeznek és azt földbe kívánják fektetni. A másik rétegbe tartozók jelenleg is szakszövetkezetekben dolgoznak, a tagi gazdaságokban döntően saját eszközeikkel és saját, családi munkájukkal művelnek több ha-t, még ehhez visszakerik volt földjeiket vagy egy részét, vagy esetleg vásárolnak hozzá. Ők azok, akiknél el tudom képzelni, hogy néhány éven belül farmergazdaságot is ki tudnak alakítani, mert a feltételek megteremtéséhez legközelebb állnak. Vannak akik új formában akarnak szövetkezni, a föld valódi magántulajdona és valódi önkéntességi alapon! Őket azért nem sorolom mégsem teljesen külön kategóriába, mert ehhez is tőke kell, mégha viszonylag, egy főre számítva kevesebb is, mint aki teljesen önállóan próbálkozik.

Vannak akik nem is titkolják /vannak akik igen!/, hogy ezért kell a föld, mert abból bizony "pénzt akarnak csinálni", de nem a megműveléssel hanem értékesítésével vagy a bérbeadásával. Ők általában az örökösök, a városban élő és dolgozó volt paraszti családok. Itt már nagyon sok a kérdőjel.

Véleményem szerint, amennyiben nem sikerül a mezőgazda-

sági ágazatot megfelelő közgazdasági környezetbe helyezni, tehát megfelelő állami támogatást, felvásárlási árat, ipari termékek árát, biztosabb értékesítést stb. biztosítani, akkor legjobb esetben marad, esetleg tovább romlik a jelenlegi 5-10 %-os tiszta nyereség, ezért pedig nem igen fognak nagy tömegben földet vásárolni vagy visszakérni akkor, amikor a bank már 25-30 %-os mértékű kamattal fizet a tőke után.

Van aki újra gondolja az egészet, de sokan vannak, akik inkább az érzelemre hallgatva nem is gondolnak talán arra, hogy miből, hogyan, mivel és kivel fogják megművelni, vagy kinek fogják majd eladni /lesz-e vevő?/ a földet, de mégis kérik vissza /ha majd a törvény azt lehetővé teszi, mert "csak így lesz lelki nyugalmuk", mondják.

Vannak akik nem kérik vissza földtulajdonukat vagy örökségüket, de jogot tartanak a kártérítésre /kártalanításra/. Róluk azért nem szólok most részletesebben, mert ez csak részben földügyi kérdés. Véleményem szerint nem vitatható a kártérítési /kártalanítási/ igény jogossága, itt csupán a hogyan és miből lehet a kérdés. Ehhez forrást kell teremteni, mégpedig társadalmi alap létrehozásával, hiszen a föld hasznát, az egész társadalom élte fel, nem csak a tsz. tagok, a mezőgazdaságban dolgozók. Ez tehát társadalmi ügy kell hogy legyen, mert csak ilyen alapon lehet megkísérelni a társadalmi igazságtétel szolgáltatását.

Vannak akik aztszeretnék, ha az eredeti földtulajdonukat, az eredeti helyén kapnák vissza. Ez minden jószándék ellenére sem valósítható meg több okból. Csak néhányat említek ezek közül, de előbb megjegyzem, hogy véleményem szerint teljes igazságot, mindenkire nézve igazságos "visszarendezést" már lehetetlennek tartok. Csak egy új, általános földosztást végrehajtva lehetne a volt tulajdonosok egy részének eredeti földtulajdonát visszaadni. Ehhez, többek között, arra is szükség lenne, hogy a jelenlegi nagyüzemeket fel kellene oszlatni. Ennek az élelmiszer ellátásra beláthatatlan következményei lennének, nem is beszélve a nemzeti

vagyon egy részének /"közös vagyon"/ elpazarlásáról. Az ország élelmiszer ellátását, minden hibája ellenére is, a jelenlegi szerkezetű mezőgazdaság oldotta meg!

Ugyanakkor a volt szántó művelési ágú területek egy része a 40 év alatt különböző céllal igénybe is lett véve, pl. lakóterületté, erdővé, csatornává, úttá, vasúttá, gyárrá stb. vált. Ezeket a területeket már szintén nem lehetne az eredeti tulajdonosoknak visszaadni. Tehát az "eredeti igényeket" csak az igénylők egy részének - felbecsülhetetlen áron - lehetne biztosítani, a másik részének már emberi akaratától függetlenül is lehetetlen lenne; így ez is csak részigazságságot szolgáltatna.

Biztos vagyok benne, és ezt természetesen is tartom, hogy az új Országgyűlés, Kormány egyik első intézkedései közé fogja sorolni a földkérdést. A társadalmi várakozás fel-fokozott.

Vannak akik úgy gondolják, hogy a földtulajdon rendezésével, a régi sérelmek nagy részének tisztázásával talán a mezőgazdaság legégetőbb problémája meg is oldódik. Én ezt nem egészen így látom.

Nagyon fontos kérdésnek tartom a tulajdonrendezést, mert ez is kell a társadalmi békéhez, de ezzel a mezőgazdaság igazi, valódi problémái még nem oldódnak meg. Véleményem szerint ugyanis a mezőgazdaság mint ágazat még gyorsabb fejlődésének /ezzel együtt a falvakban is/ alapvető akadályá mégsem a tulajdonviszonyokban, hanem a nem megfelelően kialakított közigazdasági környezetben keresendő. Úgy látom ugyanis, hogy amennyiben "csak" a tulajdoni viszonyokat rendezzük, ez félmegoldást hoz, hiszen akkor - a jelenlegi helyzetet figyelembe véve - nem lehet megélni a földből.

Ma is vannak jelentős földterületek, ahol nem hatékonyan termelnek, vannak parlagon hagyottak is, de a jövőben - az előzőekből következően - sokszorosan több lesz a par-

lagterület. Vagy azért mert a tulajdonos eladásra szánta, de nem tudja eladni, vagy mert nem sikerült hatékonyan megművelnie, stb. Most sem úgy bánunk "nemzeti kincsünk"-kel, mint ahogy kellene, kérdés, hogy szabad-e még ennél is rosszabbul gazdálkodni vele?

Mielőtt valaki úgy gondolná, hogy a földmagántulajdon ellensége vagyok, kijelentem, hogy a magántulajdonon alapuló /magántulajdonból kiinduló/ vegyes-tulajdonú mezőgazdaságot tartok csak életképesnek. Ugyánakkor vallom, hogy nagyon nagy kárt tennék a parasztember földhöz-ragaszkodó önérzetében, ha "csak" földtulajdont adunk neki, de azt nem tudjuk megfelelő közgazdasági környezetbe helyezni, úgy érezheti, hogy becsaptuk. Ezért nem tartom szerencsésnek elválasztani, illetve külön szorgalmazni a földtulajdoni reformot, mert ha a mezőgazdaság jövedelmezőségét /magasabb felvásárlási árak, az ipari termékek árainak mérsékelése, az alapvető élelmiszertermelés dotálása, biztosabb piac stb./ nem tudjuk helyreállítani, akkor semmit sem oldottunk meg. Hogy ezt meg lehessen tenni, nemcsak az akaraton fog múlni, hanem az ország egész gazdálkodásán!

Ki kapjon földet? Azt javaslom, hogy mindenki kapjon, aki akar! Minden tulajdoni korlátozás nélkül. Nemcsak a volt földtulajdonosokra gondolok, hanem azokra is, akiknek soha sem volt. Akinek van vagy bizonyíthatóan volt, ezen a jogon; akinek nem volt, állampolgári jogon kapna földtulajdont - alacsony megváltási árért - juttatásként az állami tulajdonú földekből. Ugyanakkor, mivel a föld "nemzeti kincs", nem lehet vele pazarolni, csak a jó gazda gondosságával megművelni, tehát a földhasználatot már nem lenne érdemes - szerintem - szabadon kezelni, sőt!

Szigorú követelményeket kellene tehát törvénybe iktatni, s így pl. súlyosan büntetni azt, aki nem a jó gazda gondosságával műveli meg földjét vagy parlagon hagyja, vagy a földminőséget rontó tevékenységet végez, stb. Át kell

venni sok jó tapasztalatot a fejlett mezőgazdasággal rendelkező Nyugat-európai országoktól, mint pl. Hollandia, Dánia, NSZK, stb. Onnan sem mindent érdemes másolni, hiszen van ahol pl. szaktudáshoz, élethivatásszerű földműveléshez /ez utóbbi nálunk is volt már!/ stb. kötik a földhözjuttatást. Szerintem ez már legyen az állampolgári felelősség kategóriájába tartozó kérdés. Döntse el minden érintett önmaga, hogy meg tud-e felelni a követelményeknek vagy nem.

Amennyiben felelőtlenül bánik bárki - legyen az szövetkezet, állami gazdaság vagy magánszemély - a közös kincsünkkel, úgy legyen annak szigorú következménye, szankciója. Ne úgy, mint eddig! Ha ezt meg tudjuk valósítani - amiben bízok a jövőben - akkor lesz virágzó mezőgazdaságunk és ki tudjuk "szűrni" azt a réteget, amelyik csak "nagy üzlet" reményében, spekulációs célokkal szándékozik földtulajdont visszakapni vagy szerezni. A földtulajdon reformja mellett ki kell dolgozni - pl. Holland mintára - a földbérlet intézményét is.

Meddig menjünk vissza? Sok megközelítésben, szerencsére már több agrárközgazdász és mások véleményét is lehetett olvasni ezzel kapcsolatban. Itt most én vázlatos történelmi áttekintést kívánok adni e kérdésről, a tények rövid ismertetésével.

Célom, hogy érzékeltessem a földnyilvántartás sajátosságait, ill. gondjait. Nem mást, mint azt szeretném hangsúlyozni, hogy e kérdésben is a realitások talaján kell maradni, mert esetleg egy nagyon becsületes, jószándékú kezdeményezés is a visszájára fordulhat.

1945. március 15.-én megjelent: "a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról" szóló rendelet. A földosztás céljára a mezőgazdaságilag művelhető földterület 34,8 %-át 5.600.000 kat.holdat vontak be. Igénybe vették a 100 /kivételként a 200, illetve 300/

kat. holdat meghaladó földbirtokokat, a háborús bűnösök, vállalatok, intézetek, alapítványok stb. birtokait. A gazdaságok száma 662.000-el nőtt, vagyis nem államosítás történt, hanem a földmagántulajdon vált általánossá. A földreformot követően az általános szerzési jogcímeken kívül az állam csak kártalanítással vagy földfelajánlással szerezhethetett tulajdont. Nem minden esetben történt intézkedés azonban ennek telekkönyvi bejegyzése iránt.

A kormány 1948-ban felfüggesztette az ingatlanforgalmat, majd 1950-től az átruházáshoz engedélyt kellett kérni. Ezek a korlátozások, valamint a pénzügyi és begyűjtési rendelkezések arra ösztönözték a földtulajdonosokat, hogy az államnak ajánlják fel földjüket. A vételár az aranykorona 45 szöröse volt, a "kétlakiak"-nál 80-szorosáig terjedt.

A földjük megművelését elmulasztó tulajdonosok földjét már 1954-től kényszerhasznosításba kellett venni.

A termelészövetkezetekbe lépett egyéni földtulajdonosok földjeiket közös használatra egyesítették ugyan, de a korlátozott magántulajdon megmaradt.

Az egyénileg gazdálkodók tulajdonukkal szabadon rendelkezhettek, de előfordultak olyan esetek, hogy egyes földeket, a jogszabályi előírások ellenére, kártalanítás nélkül vettek igénybe.

1949-ben a földreformot jogszabályok zárták le, azzal kapcsolatos jogosultságot már sem bírósági, sem államigazgatási szervek nem állapíthattak meg.

A földreform során házhely céljára vagy közérdekből igénybevett ingatlan kártalanítási árának kifizetésére megállapított korábbi, 10 éves határidőt meghosszabbították a törvényhozás újabb intézkedéséig. A kifizetésre vonatkozó igény tehát nem évült el, de ennek feltétele volt, hogy az 1957. évi 10. tvr. hatálybalépése előtt határozatilag a jogosultságot elismerték, és a kártalanításra a törvényhozás új ren-

delkezést hoz. Eddig nem hozott! Ez a lehetőség tehát rendkívül szűk körű és korlátozott.

Lehetőséget biztosítottak a jogszabályok részleges és általános tagosításokra, majd földrendezésre.

A földmagántulajdon korlátozásával párhuzamosan 1948-tól - 1960-ig, átmeneti visszaesésekkel, folyamatos volt a mezőgazdaság "szocialista" átalakulása.

A következőkben néhány idézetet sorolok fel az 1951. évi tagosítás végrehajtásához szóló Utasításból.

17. oldal: a tsz. ingatlanainak számbavétele kétféle módon történhetik aszerint, hogy a tsz. a tagjairól számbavétel céljára alkalmas nyilvántartást vezet, vagy azzal nem rendelkezik. Ha nem rendelkezik, a korábban összevont területeket összesítve kell bejegyezni ugyancsak a tagok számát is.
20. oldal: a belterületeket és zártkerteket nem egyéni tulajdon szerint, hanem egy-egy tételben kell kimutatni.
22. oldal: a számbavétel nem terjed ki a termelőszövetkezetnek és az állami gazdaságnak azokra az ingatlanaira, melyeket korábbi tagosítás folyamán táblában már összevontak.
31. oldal: az a dolgozó paraszt, akinek telekkönyvön kívüli tulajdonát a tagosításba bevonták mutassa be a megszerző okiratot. Ezek hiányában a felvett és hitelesített tanúvallomásokat.
53. oldal: Az egyéni gazdálkodók csereingatlanának birtokbaadását nem akadályozza, ha az érdekelt nem jelenik meg.

Talán érzékelhető az idézetekből, hogy a tulajdoni kérdéseket szabadon, esetenként szabadosan kezelték. Nem

várható el tehát sem a telekkönyvi, sem a kataszteri nyilvántartástól, hogy választ adjon olyan személyi tulajdonra vonatkozó kérdésekre, melyek a nyilvántartásokba nem is lettek felvéve.

Fontos határhőnek tekintendő azonban az 1957. évi 10. sz. tvr. és kiegészítő jogszabályainak megjelenése. Ez pontos határidőt - 1957. február 28 - jelölt meg. Ez egyedülálló a földügyi területen. Eddig kérhették ugyanis az 1949. szeptember 1. és 1957. február 3. között kértalanítás nélkül igénybe vett földek tulajdonosai a földkértalanítást. A jogszabályok több feltételt is előírtak, pl. az élethivatásszerű földműveléssel foglalkozók 10 holdat, egyéb személyek 1 kát. holdat kaphattak, valamint azok is, akik 1953. augusztus 1-e után felajánlották földjeiket. Aki a kérelem előterjesztésére az előírt határidőt elmulasztotta, később már sem bírói, sem államigazgatási úton földkértalanítást nem érvényesíthetett. Innen kezdődően a földtulajdoni változások elfogadhatóan követhetők.

A következő általános érvényű feladat a földtulajdonosi viszonyok megállapítására, rendezésére az 1967. évi IV. tv. alapján adódott. A számbavételek eredménye úgynevezett részaránykimutatásokban került rögzítésre. Ebből a mai körzeti földhivatal, a telekkönyv, a községi tanács és az érdekeltektől termelőszövetkezet is kapott. Továbbvezetésük azonban így eltért némileg egymástól. Ezért a későbbi években összegyűjtésükről, egyeztővé tételükről, majd beküldetésükről csak teljesen öntevékenyen egyik munkatársunk gondoskodott. Ezek a könyvek képezik az alapját a jelenlegi tulajdoni nyilvántartásnak. Vezetésük /elhalálózás, kilépés stb./ folyamatos 2 példányban, egy az mgtsz.-eknél, egy az ingatlannyilvántartásban. Egy alkalommal ugyan gépi feldolgozás keretében a területeket hektárra, illetve négyzetméterre átszámították, de a művelési ág és aranykorona értékek változatlanul megmaradtak.

Őszintén be kell ismerni azt is mint tény, hogy az elmúlt 40 év földbirtokpolitikája - mint korábban már kifejtettem - nem a magán, hanem az állami és a szövetkezeti tulajdon fontosságát hirdette. Ebből következik, hogy sem az állami nyilvántartás, de még az állampolgár sem fordított kellő figyelmet a magántulajdon nyilvántartására. Gondolok itt pl. a földreform végrehajtásakor készült kiosztási földkönyvekre, kataszteri birtokívekre, birtokbaadási jegyzőkönyvekre; telekkönyvi végzésekre, telekkönyvi betétekre, a tényleges birtokosok jegyzékére, kiosztási birtokívekre stb. Az előbbiek egy része hiányosan van meg a hivataloknál. Ezek nélkül pedig vagy lehetetlen, vagy csak hosszadalmas bírósági tortúrával lehet tisztázni a tulajdonosi jogosultságot.

Az is tény, hogy nincs olyan irat a földhivataloknál sem, amiből a tulajdonos ne kapott volna példányt. Feltételezve természetesen, ha egyáltalán készült ilyen, annak a tulajdonosnál kell elsősorban meglennie.

Végezetül idetartozónak ítélek meg még egy dolgot, ez pedig a folyamatosság kérdése. Ugyanis lényegében hiába találjuk meg pl., hogy valakinek 1947-ben mennyi földje volt, azt kellene tudni nyomon követni, hogy mi történt vele; mennyiben elhagyta, felajánlotta, kisajátításra került stb., jelenleg nem ítélném meg részünkről az, hogy a "mozgás" milyen körülmények hatására történt.